

Cem SAVAŞ

Dr. Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler (Fransızca), Yeditepe Üniversitesi
cem.savas@yeditepe.edu.tr
ORCID: 0000-0002-8620-6514

Uluslararası İlişkilerde Yumuşak Gücün Temel Bir Birleşeni Olarak Kültürel Diplomasi ve Kültürel Etki Stratejileri

Öz: Bu makalenin amacı, küreselleşme koşulları altında kültürel diplomasi ve yumuşak güç (soft power) kavramları arasındaki bağları irdelemek ve kültürel diplomasi alanını kavramsal açıdan incelemektir. Küresel ve bölgesel ölçekte birçok ülkenin uyguladığı kültürel etki politikalarına bakıldığında, gücün yirminci yüzyılda tanık olunan dönüşümüne koşut olarak uluslararası planda bir etki sorunsalı karşımıza çıkmaktadır. Ancak, genel olarak, bu sorunsalı meydana getiren analitik unsurlar arasındaki ilişkilerin kapsamı ve bilhassa etki kavramının diplomatik-stratejik düzlemde taşıdığı anlamlar Uluslararası İlişkiler literatüründe göz ardı edilmektedir. Buradan hareketle, bu makale, küreselleşme çalışmaları kapsamında kültürel diplomasi-yumuşak güç bağlantısına kavramsal düzeyde açıklık getirmeyi ve literatüre bu yönden katkıda bulunmayı hedeflemektedir. Günümüzde yumuşak güç unsurları dış politika stratejilerinin ana eksenini ve küresel düzlemde etki kavramının içeriğini belirlemeye devam etmektedir. Bu çerçevede, Uluslararası İlişkilerdeki güç kavramıyla birlikte, yumuşak gücün gelişimi ve küreselleşme koşulları altında kazandığı yeni anlamlar giderek artan ölçüde önem kazanmaktadır. Burada, yumuşak gücü kullanan dış politika aktörleri ve bu kavramın dayandığı temel kaynaklar açısından Uluslararası İlişkiler disiplininde genel anlamıyla kültür ve kültürel diplomasi arasındaki etkileşimler incelenecektir. Son olarak, bu çalışma, neoliberal Uluslararası İlişkiler perspektifinden hareketle ve eleştirel bir literatür taraması etrafında, kültür, etki ve diplomasi kavramları arasındaki çeşitli metodolojik çıkarımları mercek altına alacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kültürel Diplomasi, Yumuşak Güç, Etki, Uluslararası İlişkiler, Küreselleşme

İlgili makale “Araştırma ve Yayın Etiğine” uygun olarak hazırlanmıştır.

Tür: Araştırma Makalesi

Makale Gönderim/Kabul Tarihleri: 28.05.2020/30.05.2020

Kaynak Gösterim: Savaş, Cem. 2020 “Uluslararası İlişkilerde Yumuşak Gücün Temel Bir Birleşeni Olarak Kültürel Diplomasi ve Kültürel Etki Stratejileri?” *DSJOURNAL* 1 (1) (Haziran): 17-31

Cem SAVAŞ

Dr. Political Science and International Relations (French), Yeditepe University
cem.savas@yeditepe.edu.tr
ORCID: 0000-0002-8620-6514

Cultural Diplomacy as a Basic Component of Soft Power in International Relations and Strategies of Cultural Influence

Abstract: The aim of this article is to examine the links between concepts of diplomacy and soft power under the conditions of globalization and examine conceptually the field of cultural diplomacy. When looking at the policies of cultural influence implemented by many countries on a global and regional scale, we face an international problematic of influence in parallel with the transformation of power in the twentieth century. However, in general, the extent of the relationships between the analytical elements that make up this problematic and especially the meaning of the concept of influence on the diplomatic-strategic context are mainly ignored in the International Relations literature. From this point of view, this article aims to clarify the conceptual relationship of cultural diplomacy-soft power in the context of globalization studies and contribute to the literature in this respect. Today, elements of soft power continue to determine the main axis of foreign policy strategies and the content of the influence on the global level. In this context, with the concept of power in International Relations, the new meanings that soft power gained under the conditions of development and globalization are becoming increasingly important. Here, in terms of foreign policy actors who use soft power and the basic sources on which this concept is based, the interactions between culture and cultural diplomacy in the International Relations discipline will be examined. Finally, this study will focus on a variety of methodological implications between the concepts of culture, influence and diplomacy, from a critical literature review based on a neoliberal perspective of International Relations.

Keywords: *Cultural Diplomacy, Soft Power, Influence, International Relations, Globalization*

The related article has been prepared in accordance with "Research and Publication Ethics".

Genre: Research Article

Article Submission/Approval Dates: 28.05.2020/30.05.2020

To Cite: Savaş, Cem. 2020 "Uluslararası İlişkilerde Yumuşak Gücün Temel Bir Birleşeni Olarak Kültürel Diplomasi ve Kültürel Etki Stratejileri?" *DSJOURNAL* 1 (1) (June): 17-31

Uluslararası İlişkilerde Yumuşak Gücün Temel Bir Birleşeni Olarak Kültürel Diplomasi ve Kültürel Etki Stratejileri

Günümüz uluslararası ilişkilerine, sert ve yumuşak güç tiplerinin karmaşık bir karışımı şekil vermeyi sürdürmektedir. Benzer biçimde, orta ve büyük güç statüsüne sahip birçok ülkenin gerek küresel gerekse bölgesel stratejilerinde güç ve etki kavramları iç içe geçmektedir. Güncel küresel sistemde birbiri içine giren, hibrit ve karmaşık aktörlere koşut olarak diplomasi kurumu, alt dalları ve buna yön veren aktörler de karmaşık bir tablo ortaya koymaktadır. Kültürel diplomasi de bunlardan biridir. Yumuşak güç kavramı ve uygulamalarıyla arasında çok yakın bir bağ bulunan kültürel diplomasi, küreselleşme olgusundan yakın bir şekilde etkilenmiştir.

Uluslararası İlişkilerde etki yaratmak için sıkça başvurulan araçların arasında sayılabilecek olan kültür, yumuşak gücün hem kapsamını hem de kaynağını teşkil etmektedir. Yumuşak güç, 1990'lı yıllar ve 2000'lerin başındaki popülerliğini bugün aynı şekilde koruyamasa da, sert güce dayalı politikaların tıkanıdığı çeşitli noktalarda devreye girmesi ve genel olarak bir dış politika alanı ortaya koyması ölçüsünde birçok devletin bölgesel ya da küresel politikalarında kendine yer bulmaktadır. Küresel sistemdeki farklı ölçekte oyuncular ve aralarındaki etkileşimler bağlamında, yumuşak güçle ilgili unsurlar halen önemini korumaktadır. Bu nedenle, farklı güç seviyesine sahip olsalar da neredeyse bütün ülkeler bu alana yatırım yapmakta ve bu alan, bir dış politika platformu olarak farklı ülkelerin çıkar çatışmalarının yansıdığı başat alanlardan biri haline gelmektedir.

Aslında, yumuşak güç, küreselleşme ve karşılıklı bağımlılık gibi kavramlar arasındaki yakın ilişkiler söz konusudur. Kültürel gücü ve kültürel diplomasiyi küreselleşme dinamiklerinden ayrı düşünmek imkânsızdır. Bu nedenle, genelde Uluslararası İlişkiler disiplinde göz ardı edilen diplomasi, kültür ve etki arasındaki bağlantıları kavramak son derece önemlidir. Bu noktadan hareketle, "uluslararası kültürel ilişkiler" bağlamında, birtakım soruların altını çizmek mümkün olacaktır: Günümüz uluslararası ilişkiler perspektifinden bakarak kültür sorunsalını nasıl ele alabiliriz? Uluslararası İlişkiler disiplinde, kültürel diplomasi hangi yöntemlerle bir araç haline dönüştürülebilmektedir? Kültürel diplomasi devlet ve devlet-dışı etki sahaları bağlamında tam olarak nereye koyulabilir? Devlete ait mekanizma, araç ve yöntemlerin ötesinde kültürel diplomasiyi ele almak mümkün müdür? Devletlerin ulusaşırı (*transnasyonal*) oyuncularla ilişkisi göz önünde bulundurulduğunda, çağdaş kültürel diplomasi nasıl bir dönüşüm geçirmiştir?

Tüm bu sorular ve sorunsallar etrafında, bu makalede ilk olarak günümüz uluslararası ilişkilerinde etki kavramının anlamı ve etki sorunsalı üzerinde durulacaktır. Ardından, kaynakları ve üzerinde etki eden oyuncular açısından yumuşak güç kavramını yine bu etki perspektifiyle ele aldıktan sonra Uluslararası İlişkiler disiplinde kültür ve kültürel diplomasinin, yumuşak güç bağlamında nasıl araçsallaştırıldığı üzerinde durulacaktır. Son olarak, kültürel diplomasi, yumuşak güç ve etki kavramları arasındaki bağlantılara yer verilecektir.

Gücün 21. Yüzyılda Dönüşümü ve Uluslararası Düzlemde Etki Sorunsalı

Genel bir ifadeyle, birtakım şeyleri yapabilme kapasitesi ya da hedeflenen sonuçları elde etmek için gerekli kaynaklara sahip olma şeklinde tanımlanabilecek olan güç, bilgi devrimi çağında köklü dönüşümlerden geçmiştir (Nye 2002, 62). Bugün uluslararası ilişkilerde bir yandan gücün

kapsamı yeni alanlar kazanırken diğer yandan güce etki eden oyuncuların sayısı artmakta ve bu oyuncular aynı ölçüde çeşitlenmektedir (Nye, 2013, 21). Neoliberal uluslararası ilişkiler yaklaşımı açısından, güç özellikle ulusaşırı (transnasyonal) oyuncuların önem kazanmasından doğrudan etkilenmiştir. Bu çerçevede, ekonomik, kültürel ve siyasal yönleriyle küreselleşme koşulları altında, devletlerin yanı sıra bireyler ve çeşitli toplumsal grupları içine alan, entelektüel, ticari ya da teknolojik ilişkilere dayalı çoğulcu bir süreçten söz edilebilir (Sur, 2009, 84). Devletlerin yanı sıra, hükümet dışı örgütler, çok uluslu şirketler, ulusaşırı dini kuruluşlar, Birleşmiş Milletler ve Dünya Ticaret Örgütü gibi hükümetler arası örgütlere ek olarak gücü olumsuz anlamda dönüştüren ulusaşırı terörizm şebekeleri aracılığıyla güç kavramı yeni anlamlar kazanmıştır (Nye, 2004).

Uluslararası İlişkilerde disiplininde yumuşak güç üzerinde durulurken, bu yaklaşımın her şeyden önce, neoliberal bir güç analizine dayandığı vurgulanmalıdır (Baldwin, 2016, 164-171). 1990'dan bu yana bu yaklaşımı geliştiren Joseph Nye çalışmaları, aynı zamanda çoğulculuk (plüralizm) ve ulusaşırılık (transnasyonalizm) akımlarına giren yönleri bağlamında da büyük bir önem taşımaktadır. Buna ek olarak, neoliberal Uluslararası İlişkiler anlayışının altını çizdiği karmaşık karşılıklı bağımlılık kavramı da uluslararası bir perspektifin yanı sıra küresel ilişkileri kavramak için son derece gerekli bir kavramsal araç olarak karşımıza çıkmaktadır (Little, 1997, 67). Yumuşak güç, gücün kendi evriminde kendine temel bir yer edinmesinin yanı sıra, gücün spesifik bir türüdür. Bundan dolayı, uluslararası sistemin gelişimi ve güç kavramının merkezindeki dönüşümlerden doğrudan etkilenmektedir. 21. yüzyıldaki oyuncu çeşitliliğiyle birlikte, güç esas olarak askeri, ekonomik ve yumuşak güç olmak üzere üç temel unsura dayanmaktadır (Nye, 2005). Bu üç güç unsurunun her biri iletişim masraflarının azalmasıyla ters orantılı bir şekilde, iletişim imkânlarının artmasına ve küreselleşmeyle birlikte teknolojinin gelişmesine bağlı olarak evrilmektedir. Küresel siyaset bu bağlamda, hem ulusaşırı, hem devletlerarası (bilhassa ekonomik nitelikte) hem de klasik askeri sorunlardan meydana gelen üç boyutlu bir oyun (3D) olarak tasvir edilebilir (Nye, 2010, 3).

Tablo 1. 21. Yüzyılda gücün üç boyutu

ABD'nin tek kutuplu askeri gücü
Çok kutuplu ekonomik güç
Uluslararası İlişkiler Krallığı

Kaynak: (Nye, 2003, 65)

Yukarıda yer alan Tablo 1.de görüleceği üzere, üst üste konmuş üç satranç tahtası şeklinde ele alınabilecek gücün boyutlarından en üstte yer alan askeri düzey ABD'nin ileri seviyedeki askeri gücü tarafından şekillenmiştir. İkinci olarak, bir alt planda devletlerarası düzeyde cereyan eden ekonomik sorunlar dünyadaki birçok finansal-ekonomik merkezler arasındaki çok kutupluluk ilişkilerini temsil etmektedir. Son olarak, uluslararası ilişkiler krallığı olarak da ifade edilen en alt düzeyde ise güç oldukça geniş bir şekilde dağıtmakta olup ne tek kutuplu ne de çok kutuplu bir düzleme denk düşmektedir (Nye, 2012, 216). Bu durum bize güç kavramının 21. yüzyıldaki dağılımının ne tek kutuplu ne de çok kutuplu bir sistem ortaya çıkarmadığını, ancak tüm bunların aksine “yapısal bir güce” işaret eden toplumsal şebekeler ağı toplamını teşkil ettiği ifade edilebilir (Nye, 2013). Aslında, bu noktada, Berlin Duvarı'nın yıkılmasından sonra, Zaki

Laidi gibi yazarların ileri sürdüğü üzere, “küresel düzenin yumuşamasından” da söz etmek mümkündür (Laïdi, 1993, 16). Bu en aşağıda yer alan platformda, devletlerin büyük ölçüde denetiminin dışında kalan finansal-ekonomik ilişkiler, terörist ağlar, siber güvenlikle ya da iklimle ilgili meseleler veyahut 2019 yılı sonundan itibaren yerküreyi etkisi altına alan koronavirüs salgını gibi küresel pandemiler gibi etmenler nüfuz etmektedir (Nye, 2012, 215-216). Yine, bu boyutta, ne bir kutbun ne de güç merkezin küresel düzeydeki bu yapısal güçle tek başına mücadele edebildiğini söylemek imkânsızdır (Nye, 1994, 87).

Bu çerçevede güç sorunsalı, küresel sistemde yaşanan değişiklikler açısından ele alındığında birtakım yeni anlamlar kazanmaktadır. K. J. Holsti’ye göre, çağdaş küresel sistem çok sayıda aktörün arasındaki farklı etkileşimlerden meydana gelen karmaşık bir bütündür (Holsti, 1995, 52). Öte yandan, sistemin geçirdiği dönüşümler bağlamında, 21. yüzyılda gücün daha az maddi ya da somut, daha az zorlayıcı ve daha az hiyerarşik bir nitelik kazandığı görülmektedir (Nye ve Welch, 2011, 41). Bu durum aslında modern diplomasiye ve kültürel diplomasinin başvurduğu araçlara da etki etmektedir. Soğuk Savaş dönemi, siyasi-askeri etmenlerin hâkimiyetinde belli bir sert güç-yumuşak güç karışımının hâkim olduğu bir dönem olarak düşünülebilir. Buna koşut olarak, uluslararası ilişkiler iki süper güç arası çift kutuplu yapı ve rekabet bağlamında devletlerarası ilişkilere indirgenmiştir.

Bu noktada, güç kavramını şekillendiren birçok farklı oyuncu arasında yatay ve dikey planda gerçekleşen karmaşık etkileşimlerle karşı karşıya olduğu vurgulanmalıdır. Bu açıdan, tek başına sert güç, finansal alandan çevresel alana kadar giden tüm bu küresel karmaşıklığı tek başına ve bütünsel bir biçimde kavramaktan uzaktır. Buna ek olarak, sadece askeri olarak ele alınacak bir güç anlayışı aynı şekilde devlet-dışı aktörlerin devlet aktörünün ötesine geçen eylemlerini ele almada yetersiz kalmaktadır (Nye, 2011, 10). Ancak, sert güç çağdaş anlamda gücün sadece bir kısmını teşkil etse de, gücün etki ettiği kapsama göre sert güce ilişkin askeri ya da ekonomik unsurlar ülkelerin dış politika alanındaki merkezi konumlarını korumaktadırlar (Pahlavi, 2013, 562).

Bu bağlamda, küresel düzlemde çok kutupluluk tüm anlamını kaybetmektedir. Çünkü çok kutupluluk dünyanın pek çok bölgesindeki güç merkezleri olarak ele alınan devlet grupları, bloklar ya da kutupların temsiline dayanmaktadır. Oysa 21. yüzyılda uluslararası ilişkilere yön veren güç kavramı, küreselleşmenin toplumsal ve kültürel boyutları etrafında şekillenmekte ve bireylerin, kültürlerin, imge ve fikirlerin yerelden küresele değişik düzlemlerdeki dağılımı ve etkileşimine dayanmaktadır (Keohane ve Nye, 2002, 196) (Nye, 2002, 83). Bu sebepten ötürü, günümüz uluslararası ilişkilerinde dönüşüme uğrayan güç kavramından hareketle dış politikanın kültürel etki ve yumuşak güç alanıyla ilgili olarak yeni anlamlar kazandığının altı çizilmelidir. Bu bakış açısıyla, devletler dış politikalarını planlamak ve diplomatik potansiyellerini belli hedeflere doğru yansıtmak için giderek artan ölçüde toplumsal ya da kültürel algılara önem vermekte ve bu bağlamda yumuşak güç analizi çerçevesini hem genişletmeyi hem de derinleştirmeyi hedeflemektedirler.

Aslında, gücü sadece maddi kaynaklara eşitlemek ve dolayısıyla indirgemek belirli bir paradoks yaratmaktadır. Çünkü bu maddi ve tam da bu nedenle sınırlı kaynaklar belli bir ülkenin dış politika hedeflerine erişmesi için her zaman yeterli olamayabilmektedir. Bu durum, üzerinde etki ettikleri kapsam ile doğrudan bağlantılı farklı güç kaynaklarını içine alacak bütünsel ve dolayısıyla akıllı bir strateji gerektirmektedir. Joseph Nye’in son dönem çalışmalarında sözünü ettiği “bağlamsal zekâ” (*contextual intelligence*) aslında gücü, bağlı olduğu bileşenlerinin bölgesel ve/veya küresel düzlemdeki dağılımına göre kapsam ile ilişkilendirir (Nye, 2013). Küreselleşme koşulları altında, güç ile bağlamı ve dolayısıyla yaratacağı etki ile çok yakın bir ilişki söz konusudur. Günümüzde, güç ve etki kavramları, karmaşık diplomatik sorunların artması ve küreselleşmeyle birlikte daha da karmaşık hale gelen karşılıklı bağımlılık ilişkileri

neticesinde daha girift bir hal almıştır (Nye, 2005). Kültürel etki ve güç politikalarının belli bir oranda etki doğurup doğurmaması belirli uluslararası, bölgesel ve alt-bölgesel sistemlerin özelliklerine tabidir. Aslında bu perspektiften bakıldığında, gücün bileşenleri bir bağlamdan diğerine ve farklı analiz düzeylerine göre değişiklik göstermektedir.

Oyuncular ve Kaynaklar Açısından Uluslararası İlişkilerde Yumuşak Güç

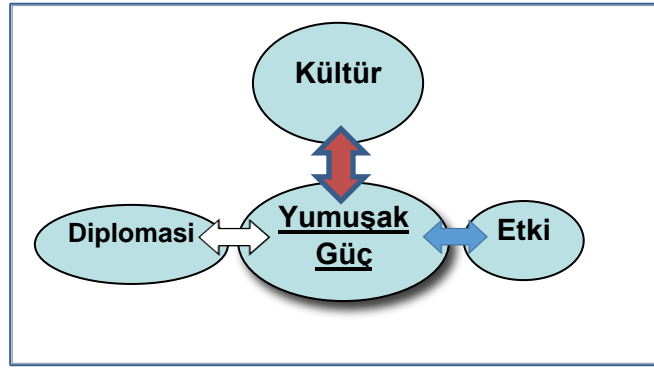
Bir güç biçimi olarak yumuşak güç, uluslararası sistemin evrimine bağlı olarak gücün doğasındaki değişimlere tabidir. Bu noktada, yumuşak gücün kavramsal çerçevesi üzerinde durulmalıdır. Her şeyden önce yumuşak güç zorlama ve diğer tehdit içeren yöntemlerin yerine cazibe ve çekim aracılığıyla arzulanan hedeflere erişme kabiliyetidir (Nye, 2006, 26). Yumuşak gücün belli başlı kaynakları arasında kültür, siyasal idealler ve bir ülkenin dış politikası yer alır (Nye, 2009, 161). Diğer bir ifadeyle, yumuşak güç, gücü doğrudan değil, dolaylı bir biçimde uygulama şeklindedir (Nye, 2002, 8). Bir ülkenin yumuşak gücünün genel olarak iç içe geçmiş üç temel kaynaktan meydana geldiği söylenebilir: (i) kültür (başkaları için bir cazibe merkezi olma); (ii) (iç ve dış) siyasal değerler; (iii) dış politika (etik bir etki yaratabilecek meşruiyet ve güvenilirlik kaynağı olarak) (Nye, 2008). Üç temel yumuşak güç kaynağı olarak kültür, siyasal değerler ve dış politika kelimenin tam anlamıyla iç içe geçmiştir. Tüm bu kaynaklara dayanan yumuşak güç kavramı, zorlama, tehdit gibi radikal yöntemleri benimseyen sert güce karşılık “kalpleri ve zihinleri kazanmayı” amaçlamaktadır (Nye, 2013). Sert güç ile yumuşak güç arasındaki ilişki aslında oldukça karmaşık olup, bu iki kavram aslında birbiriyle yakından bağlantılıdır. Çünkü her iki kavram da belli bir gücün hedeflediği sonuçlara etki etmekte ve diğer oyuncuların davranışlarını dönüştürmeye çalışmakta ya da diğer oyuncuların beklentilerini önceden belirlenen hedeflere göre şekillendirmeye çalışmaktadır (Nye, 2004).

Bu soyut ve gözle görülemeyen yumuşak güç kaynakları dolaylı, uzun sürede oluşan, sert güç unsurlarıyla karşılaştırıldıklarında ölçülmesi son derece zor ve karmaşık kaynaklardır. Hiç şüphesiz, kültür yumuşak gücün en önemli bileşenidir ve yumuşak gücün temel bir kaynağı olarak incelenmelidir (Nye, 2004, 44) (Nye, 2004). Kültür, bir ülkeye has değerleri veyahut bir ülkenin siyasal kültürüyle ilgili belli başlı değerlerin üstüne inşa edilen politikaları kapsamaktadır. Kültür, gücün etki ettiği bağlama göre yumuşak güç alanını doğrudan ilgilendiren son derece önemli bir etmendir. Daha somut ifade etmek gerekirse, kültür akademik/bilimsel değişimler, toplumsal elit kesimlerin arasındaki kültürel etkileşimler, küresel ölçekte birden çok dilde yayın yapan basın organlarının oluşturulması gibi belli başlı alt kategorileri içerebilir. Ancak çok daha geniş bir kapsama denk gelen yumuşak gücü, salt kültür ile sınırlamak doğru olmayacaktır.

Yumuşak güç ile etkiyi iki kavram olarak karşılaştırdığımızda ise, bunların birbirine denk olmadıkları görülebilir. Çünkü yumuşak güç, belli bir ülkenin uyguladığı salt etkiden daha fazlasını kavramaktadır (Nye, 2002, 9). Ancak, bu durum yumuşak gücün kapsamının etki kavramından daha geniş olduğu anlamına da gelmemektedir. Bu iki kavram birçok yönden birbiriyle yakından ilintilidir. Diğer yandan, günümüz uluslararası ilişkilerinde bir oyuncunun askeri potansiyelini, dolayısıyla sert güç araçlarını ikili, bölgesel ya da küresel bir etki yaratmak için sarf etmesi de olasıdır. Aynı şekilde, yumuşak güç alanı, bir çekim gücüne işaret etmesinden ötürü sadece ikna ya da inandırma eylemlerinin ötesine işaret etmektedir. Yumuşak güç araçları, her şeyden önce bu çekim gücünü yaratmayı hedeflemektedir. Etki, yumuşak güç kavramının deyim yerindeyse ötesine geçerek bu kavramın sınırlarını aşmaktadır. Sözgelimi, uluslararası ilişkilerde etki, askeri unsurlara dayalı olarak da gerçekleştirilmektedir (Nye, 2008, 95). Bu açıdan, yumuşak güç, etki kavramının unsurlarından yalnızca biridir.

Buradan hareketle, kültürel diplomasi ve yumuşak güç arasındaki ilişkilere baktığımızda, bu sefer etki ve güç kavramları arasında bir zincirleme bağın varlığından söz edilebilir. Dolayısıyla kültürel diplomasi bir yandan bir ülkeden diğerine entelektüel, bilimsel, sanatsal ve kültürel başarıları yansıtmaya fikri üzerine kuruludur. Bu bağlamda, iki ya da daha çok aktör arasında iletişime dayalı bir kültürel etki ya da güç söz konusudur. Kültürel güç, halklar, kurumlar ve bireyler arasında hem devlet hem de devlet-dışı çerçevede kurulan bağlantılara dayanmaktadır (Freeman, 2000, 17). Bu sebeple, dış politika merkezli bir yumuşak güç çalışması diplomasi, etki ve kültür etrafında temellenen kavramsal ilişkilere dayanmalı ve bunları açıklamayı amaçlamalıdır. Diğer yandan, yumuşak güç kavramı, etki kavramıyla kolayca değiş-tokuş yapılabilecek bir kavram gibi gözükse de, etkiyle eş tutulmamalı, aslında yumuşak gücün etki kavramının bir alt bileşeni olduğu unutulmamalıdır.

Bu nedenle, yumuşak gücü Figür 1’de gösterildiği üzere, bir ülkenin sosyo-kültürel potansiyeli ya da kültürel gücü, etki kapasitesi ve diplomatik ağı arasında bir noktada konumlandırmak yerindedir. Yumuşak güç, kendisini çevreleyen kültür, diplomasi ve etki gibi diğer kavramların her biriyle ilişkilidir. Bu noktada, yumuşak güç bu unsurların her birinden bir parça taşıyan ve uygun bir güç bağlamında bunu kullanmaya hazır olan bir kavram olarak görülmelidir.

Figür 1. Kültür, diplomasi ve etki kavramları bağlamında yumuşak güç

Yumuşak gücün ikinci temel kaynağı olarak, siyasal değerler bir ülkenin yumuşak güç potansiyelini olumlu etkileyebileceği gibi olumsuz da etkileyebilmektedir. Yumuşak güç, demokrasi ve sivil topluma ilişkin bir gerçeklik olup iç ve dış siyasal süreçler arasındaki geçişkenlikte kilit rol oynayan bir kavramdır. Bir ülkenin siyasal değerleri bu ülkenin yumuşak güç kapasitesini olumlu etkileyebileceği gibi son derece olumsuz da etkileyebilir (Nye, 2004, 13). Bu açıdan, imaj kavramı yumuşak gücün yerine geçebilecek bir kavram olarak gözükse de, bu ikisinin birbirine eşit kavramlar olmadıkları ve bilhassa imaj kavramının *flu* ve belirsiz bir özelliğe sahip olduğunun altı çizilmelidir (Nye, 2004, 129).

Üçüncü olarak ise, dış politika başat bir yumuşak güç kaynağıdır. Çünkü dış politika bağlamında, yumuşak gücün yarattığı etki bir çıktı haline gelebilmektedir (Nye, 2008). Genellikle, devletlerin kullandığı resmi yumuşak güç araçları arasında, kültürel diplomasi, ekonomik yardımlar, iletişim araçları, kültürel-egitsel değişim programları ya da askeri ilişkiler sayılabilir. Gücün küresel ölçekte dağılımı ve değişimi, yumuşak güç oyuncularını da dönüştürmekte ve bunların sayısını artırmaktadır. Bu durum bizi bilhassa uluslararası düzlemde kültürel ilişkiler alanını düşünmeye sevk etmektedir (Nye, 2013). Küresel ilişkilerde kültürel etki sorunsalı bağlamında, çok uluslu şirketler, üniversiteler, dinsel kurumlar, küresel basın,

hükümet dışı kuruluşlar ve hatta uluslararası terörist şebekeler gibi devlet dışı oyuncuların yumuşak güç içindeki pay ve rolleri artmaktadır. Tüm bu farklı unsur ve oyuncular belirli bir toplumdaki yumuşak gücün devlet dışı kaynaklarını teşkil etmektedir.

Aynı zamanda, yumuşak güç analizi devletlerin güç ile ilintili dış politika davranışlarını değerlendirmeyi ve farklı güç tiplerini saptamayı gerektirmektedir. Yukarıda söz edildiği üzere, yumuşak gücün birçok bileşeni ve kaynağı olduğu açıktır. Bununla birlikte, yumuşak güç ile yumuşak güce dayalı dış politika davranışlarını birbirine karıştırmamak gerekir. Yumuşak güce ait bileşenler ile güç davranışları arasındaki farklılıklar bu noktada büyük önem taşımaktadır. Bu açıdan, yumuşak ve sert güç kaynaklarını uygun bir kapsamda birleştirmeyi hedefleyen “akıllı güç”¹ hatırlanmalıdır. Bilgi devrimi ve küreselleşme koşulları altında akıllı güç, sert güce ilişkin zorlama ve tehdit yöntemleri ile yumuşak güce ilişkin ikna ve cazibe yaratma yöntemlerini kombine etmeyi öngörmektedir (Nye, 2013).

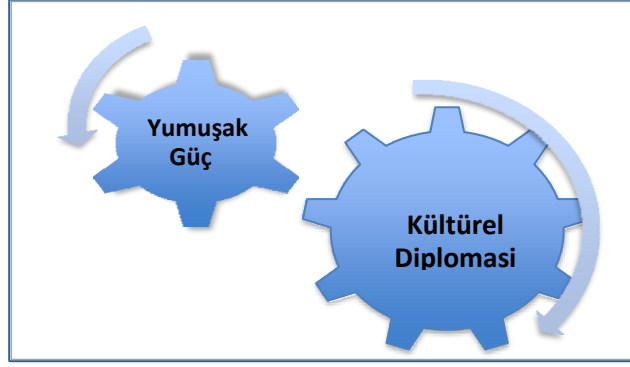
Uluslararası İlişkilerde Kültür Ve Kültürel Diplomasi

21. yüzyılın başında diplomasinin başat bir unsuru olarak kültüre ve kültürün uluslararası ilişkiler alanında oynadığı role baktığımızda, neredeyse her devletin uluslararası düzlemde bir kültürel politika geliştirdiğine ve kültürel unsurları bu çerçevede kullandığına tanık olmaktadır (Lombard, 2003, 13). Bu açıdan, kültürel diplomasi gitgide daha fazla önem kazanmaktadır (Raymond, 2000, 11). Kültürün yumuşak gücün başlıca bir kaynağı olması ölçüsünde, kültürel diplomasi de günümüzde uluslararası açıdan kültürel bir etki sağlamada öne çıkan temel araçlardan biridir. Diğer bir ifadeyle kültürel diplomasi, uluslararası ilişkilerdeki birbirinden farklı fikir, değer ve kimliksel unsurların karşılıklı değişimiyle ilgili eylemler üstüne kurulu bir bütündür. Kültürel diplomasi, Soğuk Savaş’ın ilk döneminden 1960’ların sonuna kadar daha ziyade devletlerarası ikili ilişkiler kapsamına giren sanatsal, eğitsel ve kültürel öğelere dayanırken, 1970’lerden 1990’lı yılların sonuna kadar bilimsel işbirliği ekseninde de bir gelişim göstermiştir (Kessler, 1999, 384).

Öncelikle, G. R. Berridge ve Lorna Lloyd’un belirttiği üzere, kültürel diplomasi en açık ve basit anlamıyla, bir devletin yurtdışındaki “kültürel başarılarının teşvik edilmesi” olarak kavranabilir (Berridge ve Lloyd, 2012, 87). Bu temel tanımlamaya ek olarak, kültürel diplomasi dünyadaki çeşitli ülkelerin kültürel referanslarını, birbirinden farklı çıkarlarını ve önceliklerini ve tüm bu ülkelerin kültürel organizasyon yapılarını da akla getirmektedir. Kültürel diplomasiyi, ülkelerin dış politika çıkarları üzerine temellendiren bu tanımlara karşılık, kültürel değişimleri, ülkeler arasındaki kültürel diyalogu ve karşılıklılık fikrini öne çıkaran yaklaşımlara da literatürde rastlamak mümkündür. Örneğin, N. C. Cummings’e göre kültürel diplomasi, karşılıklı anlayışı geliştirmek için farklı uluslar ve halklar arasında fikir, bilgi, sanat ve kültürün diğer yönlerini paylaşma fikrine dayalıdır (Cummings, 2003, 1).

¹ « Akıllı güç » kavramı, ilk olarak Center for Strategic and International Studies (CSIS) tarafından 2006’da hazırlanan bir raporda ortaya konya da, esas olarak Hillary Clinton’ın dışişleri bakanlığı döneminde, ABD dış politikası bağlamında temel bir kavram olarak ele alınmıştır.

Figür 2. Yumuşak güç ve kültürel diplomasi

Öte yandan, kültürel diplomasi yalnızca dış politika aracı olarak değil, ülkeler arasında ikna, diyalog ve karşılıklı anlayış için bir araç olarak da ele alınmalıdır. Figür 2’de görüleceği üzere, kültürel diplomasiyle yumuşak güç kavramı bu bağlamda birlikte ele alınmalı ve birbirine katkı veren iki mekanik parça olarak kavranmalıdır. Bu anlayış bağlamında, kültürel diplomasiyi, dış politika çerçevesinde bir ülkenin ulusal kültürüyle ilgili verilerin paylaşılmasını hedefleyen ve bu kültürel alanda, diğer ülkelerle çeşitli biçimlerde etkileşime giren bir kamu politikası olarak tanımlamak mümkündür (Kessler, 2018, 263). Bu doğrultuda, diplomasinin bu alt dalının temel amacı, diğer kültürleri tanımak ve anlamak, küresel ölçekte fikir alışverişinde bulunmak ve klasik diplomasinin çözemediği ihtilafları düzeltmektir. Bugün üzerinde sıkça tartışılan “yeni diplomasi” sorunsalıyla ilgili olarak, artık diplomasinin yalnızca devlet aktörüyle sınırlı kalmadığı ve kültürel diplomasinin de bu geleneksel oyuncunun sınırlarını aşarak kendi alanını genişlettiğinden söz edilebilir. Bu bağlamda, diplomasinin etki alanının da küreselleşmenin getirdiği koşullar altında genişlediği belirtilmelidir.

Günümüz diplomasisinin oldukça dinamik bir alt-dalını teşkil eden kültürel diplomasi, dış politikanın kültürel yapı taşını oluşturma suretiyle dil ve eğitim gibi iki temel araç vasıtasıyla bir ülkenin kültürel dış etkisini korumayı ve artırmayı amaçlamaktadır. Bununla birlikte, kültürel diplomasi dış politikada genellikle fikirlerin, bilimin, sanatın, müziğin, tarihin ve sosyokültürel nitelikli geleneklerin ele alınmasına işaret etmektedir (Lane, 2013). Sanat, kültür ve dil alanlarında faaliyet gösteren enstitüler bunun iyi bir örneğidir (Pamment, 2012). Kültürel diplomasinin araç ve yöntemleri arasında lise ve üniversite öğrencilerine yönelik değişim programları ya da birçok ülkenin dünya geneline yayılmış olan kültür temelli dil merkezleri örnek verilebilir. Yine bu noktada, Yunus Emre Enstitüleri, *Institut Français*, *Alliance Française*, *Instituto Cervantes*, *British Council* ya da *Goethe Enstitüleri* sayılabilir. Kültürel diplomasi bu çerçevede, sadece Kültür Bakanlığı ya da Dışişleri Bakanlığı gibi devlet birimleri tarafından kullanılmamakta, ancak bunlara ek olarak özel ya da yarı-resmi ve karma inisiyatifler aracılığıyla belirli bir ülkenin imajını dünya geneline yaymayı hedeflemektedir.

Aslında, kültürel diplomasi; “kamu diplomasisi” ya da “uluslararası halkla ilişkiler” gibi görece yeni dış politika kavramlarıyla karşılaştırıldığında, geleneksel diplomasi kadar eski bir kavramdır. Kültürel diplomasinin gelişimini üç ana evrede takip etmek mümkündür. Kültürel diplomasinin gelişiminde ilk olarak, 19. yüzyılın sonundan 2. Dünya Savaşı’nın sonuna kadar uzanan bir dönem gelmektedir. İkinci olarak, Soğuk Savaş dönemi kültürel diplomasinin gelişimine etki etmiştir. Son olarak ise, bugünü de kapsayan Soğuk Savaş sonrası dönem karşımıza çıkmaktadır. Özü itibarıyla siyasal bir etkinlik olan diplomasi, gücün temel bir unsuru

olarak da görülebilir (Berridge, 2010). Bu açıdan bakıldığında, güç ile kültürel diplomasi arasında gerek teorik gerekse ampirik bir bağ kurmak gerekir. Fikirlerin dış politika sürecindeki etkilerinin araştırılması bağlamında, ülkelerin “marka” olarak ele alınmasını ifade eden ulus-markalaştırma (“*nation branding*”) kavramı da uluslararası halkla ilişkiler alanıyla Uluslararası İlişkiler disiplini arasında bir kesişim noktasını teşkil etmektedir (Melissen, 2007).

Günümüzde birçok ülkede diplomasiğin kültürel boyutu aynı zamanda bir ulusal çıkar alanı olarak kavranmaktadır. Dolayısıyla, ulusal çıkarların öne çıkarılması ile kültürel diplomasiğin geliştirilmesi arasında bir bağ kurmak oldukça önemlidir. Bu açıdan, kültürel diplomasi bir ülkenin siyasal kültürü ve dolayısıyla yumuşak gücün temel kaynaklarıyla doğrudan ilişkili birçok kültürel eylemi içinde barındırmaktadır. Buradan hareketle, kültürel diplomasi bir ülkenin sahip olduğu kültürel güç unsurları aracılığıyla bölgesel/uluslararası siyasal çevreye etki etmeyi amaçlamaktadır. Bu çerçevede, kültürel diplomasi, genel anlamda bir ülkenin ana diplomatik amaçlarına ulaşmasında katkı sağlayabilir ve diplomatik kazanımlarını artırabilir.

Küreselleşme Ve Kültürel Diplomasi-Yumuşak Güç Bağlantısı

Küresel ölçekteki kültür sorunsalı üzerine düşünmek için kültürün sadece basit bir diplomatik araç mı yoksa küresel politikanın önemi giderek artan bir unsuru mu olduğuna karar vermek gerekir. Kültür ile Uluslararası İlişkiler disiplini arasındaki ilişki üstüne düşünmek, Soğuk Savaş sonrasında kültürün dış politika alanında oynadığı rollerin dönüşümüyle birlikte kazandığı yeni anlamları değerlendirmek ile mümkün olacaktır. Peki, Kültür ile Uluslararası İlişkiler alanı arasında ne tür kavramsal bağlardan söz edebilir? Bu iki alan arasındaki ilişkiler hangi perspektiflerden ele alınabilir? Bu noktada, belli ülkeler arasındaki jeopolitik rekabet dinamiklerinin artık sadece askeri, ekonomik ya da siyasal nitelikte olmadığı ancak aynı zamanda kültürel planda da gerçekleştiği ifade edilmelidir.

Günümüz uluslararası ilişkilerinde görülen bu kültürel durum küresel siyaset kadar jeopolitikanın kapsamını da doğrudan etkilemektedir. Karmaşık birbirine bağımlılık olgularının bir toplamı olarak küreselleşmenin kültürel diplomasiğin temel nitelikleri ve eylem alanı üzerine doğrudan etkileri söz konusudur. Ekonomik birbirine bağımlılık ve küresel plandaki sosyo-politik değişimlerin artmasına koşut olarak devletlerin egemenlik anlayışlarıyla birlikte ülkelerarası fiziksel sınırlar da sorgulanır hale gelmiştir. Soğuk Savaş’ın bitiminden bugüne kadar gelen süreçte, kitlesel basın yayın organlarının küresel ölçekte geçirdiği dönüşüm bizi gücün kültürel boyutu üzerine yeniden düşünmeye sevk etmektedir.

Güç, diğer alanlara paralel olarak kültür alanında da hem devletlerarası hem de uluslararası düzlemde gelişim göstermektedir (Keohane ve Nye, 1998, 81-82). Soğuk Savaş’ın sona ermesi, karmaşık birbirine bağımlılık ve bilgi devrimi gibi önemli etmenler, kültürel güce ait kaynakların ve küresel kültürel politikalara ilişkin atılacak adımların yeniden değerlendirilmesini gerektirmektedir. Bu noktada, küreselleşmenin gelişimi ve kültürel diplomasiye ait eylem alanının gelişimi arasında bir nedensellik bağı kurulabilir. Uluslararası ilişkilerdeki kültür alanını “*bilgi gücüdür*” sözüne koşut olarak kavramak mümkündür (Nye, 2008). Bu bağlamda, gücün geçirdiği dönüşümün bir benzerine diplomasi alanında da rastlamak mümkündür. “Yeni diplomasi” anlayışı yumuşak gücün temel kaynaklarından etkilenmiştir. Geleneksel diplomasiğin yeni diplomatik biçimlere doğru evrimine koşut olarak, iletişim araçlarının gelişiminin de çağdaş diplomasi anlayışında adeta bir devrim etkisi yarattığı belirtilmelidir.

Bu durum, özellikle kamu diplomasisi için geçerlidir. Bu çerçevede, “yeni diplomasi”, doğrudan ABD örneği bağlamında kamu diplomasisi için kullanılmaktadır (Cull, 2013, vii.). 20. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren gelişen televizyon ve radyo gibi araçlarla ile sınırlı tek

yönlü iletişim artık günümüzde diplomatik iletişim araçlarının karmaşıklığına karşılık gelmemektedir. Çünkü günümüz dünyasında uluslararası etki kurallarının “web 2.0”, cep telefonları, sosyal ağlar aracılığıyla çoğaldığı devreler, klasik diplomasi uygulamalarına gerçek bir meydan okumayı temsil etmektedir (Arsenault, 2009, 135).

Bu kapsamda, uluslararası düzeydeki etki artık geleneksel diplomasi sınırlarını, ayrımlarını ve dayattığı belli davranış biçimlerini değiştirmeyi sürdüren çok sayıda yeni aktör, ve daha spesifik olarak da devlet dışı aktörler artık çok yönlü bir fenomen olarak kabul edilmektedir (Pamment, 2012, 27). Bu nedendir ki, kültürel diplomasi alanında görüldüğü şekilde, genel olarak çağdaş diplomasi geneline diplomasi fikri artık sadece diplomatların ya da devlet temsilcilerinin bir tekeli olmaktan çıkmıştır (Serodes, 2007, 196). Örneğin, birden çok dilde yayın yapan basın organlarının ya da “e-diplomasi” olarak da adlandırılan dijital diplomasi hayata geçirilmesi, günümüz diplomasi yeni yönlerinden sadece birkaçıdır. Bu çerçevede, Facebook, Twitter, Youtube gibi sosyal medya platformları, diplomasi doğasına etki etmekte ve bizi bir şekilde yeni bir diplomasi biçiminin ortaya çıkışı üzerine düşünmeye itmektedirler (Tuncer, 2020, 196). Buna koşut olarak, Soğuk Savaş’ın sona ermesinden itibaren diplomasi kapsamının genişlemesinin yanı sıra yeni diplomatik araç ve yöntemlerin de geliştiğine tanık olunmaktadır (McConnell, Moreau ve Dittmer, 2012).

Yumuşak güç ile kültürel diplomasi arasında yer alan analitik ilişkilerden hareketle, yumuşak güç kavramının kültürel diplomasiye çok daha kapsamlı ve geniş bir kavram olduğunu belirtmek gerekir. Dış politika alanında yaygın olarak kullanılan bu iki kavramın, aslında birbirlerini tamamlayıcı nitelikte olduklarının altı çizilmelidir. Dolayısıyla, kültürel diplomasiye yansıttığı tüm içeriğin yumuşak güç bağlamında kullanılabileceğini saptamak gerekir. Bu kavramsal bağ çerçevesinde, çağdaş kültürel diplomasi, kendisinden daha büyük ve açıkça daha geniş olan yumuşak güç alanını karşısında bir alt küme halini almaktadır. Aslında, yumuşak güç, kültürel diplomasiye yararlanabileceği birçok alan, araç ve fırsat sunmaktadır. Diğer bir ifadeyle, bir kavram olarak yumuşak güç, kültürel diplomasiye geliştirebileceği potansiyel ve stratejik bir analitik çerçeve sunmaktadır.

Bu bağlamda, Figür 3’de görüleceği üzere, aslında kültürel diplomasi yumuşak güce ait alanın içinde yer alan bir alt-unsur olarak görülebilir. Esasında, kültürel diplomasiye tümüyle yumuşak güç kapsamının içinde yer aldığını saptamak yanlış olmayacaktır. Bir yandan, yumuşak güç ve kültürel diplomasi birbirine oldukça yakın iki kavram olarak ele alınmaktadır. Dış politika alanında sıkça kullanılan bu iki kavram arasında birbirini tamamlar niteliktedir.

Figür 3. Yumuşak Güç-Kültürel Diplomasi bağlantısı

Tüm bu çeşitli unsurlar aracılığıyla kültürel diplomasi, diplomasi ve kültür arasındaki kavramsal zincirleme bağların iki yönlü bir süreçle hareket ettiğini görmek mümkündür: Bir yandan, bir ülkenin kültürü veya kültürel değerleri, öte yandan, kültürün kendisi böyle bir aktörün siyaset, ekonomi, strateji gibi birçok alanda diplomatik çıkarlarını desteklemeye hizmet etmektedir (Kostid, 2012, 42). Ancak bu noktada, kültürel diplomasiye ve yumuşak gücün

birbiriyle nasıl iç içe ve etkileşimde olduğunu görebiliriz. Güç kavramının yeni özelliklerinden hareketle, yumuşak güç ve kültürel diplomasi arasındaki kavramsal zincirleme ilişkilerin bütünsel bir şekilde kavranması bu nedenle son derece önemlidir.

Sonuç

Bu çalışmada, günümüz uluslararası ilişkiler konjonktüründe devletlerin bir yandan yürüttükleri diplomasinin kültürel yanlarını ön plana almaya çalıştıkları diğer yandan da bu politikaları yumuşak güç perspektifiyle geliştirmeye çalıştıkları gerçeği çeşitli boyutlarıyla incelenmiştir. Bu durum, yumuşak güç ile kültür kavramlarının uluslararası ilişkilerde temel bir uygulama alanı olan kültürel diplomasi bağlamında değerlendirilmesi gerektirdiğinin altını çizmektedir. Belirli sınırlara sahip geleneksel kültürel diplomasi bu noktada önemli bir rol oynamaya devam etse de özellikle neoliberal yumuşak güç perspektifiyle birlikte ele alındığında yeni anlamlar kazanmaktadır. Küreselleşme dinamikleri çerçevesinde ülkelerin günümüzde uyguladıkları dış politika stratejilerinin çok aktörlü ve birden fazla vektörlü bir niteliğe sahip olduğu unutulmamalıdır. Böylelikle, yumuşak güç alanının temel bir alt-unsuru olarak çağdaş kültürel diplomasi, küresel politikada diplomasi, kültür ve etki kavramlarının hep birlikte analiz içine dâhil edilmesi gerektiğine işaret etmemiz gerekir.

Diplomasinin spesifik ve çok yönlü bir kavramsal alt-alanı olarak kültürel diplomasiyle yumuşak güç kavramı arasındaki ilişkileri temel alan bu çalışma bağlamında, küresel strateji motivasyonu ile birlikte orta ölçekli ve bölgesel güç potansiyeline sahip Türkiye gibi ülkeler için yumuşak güç ile kültürel diplomasi arasındaki ilişkilerinin kavramsal düzeyde irdelenmesi ve uygulama düzleminde belirli stratejilerin hayata geçirilmesi önem kazanmaktadır. Yumuşak güç perspektifinden bakıldığında, kültürel diplomasiye ait unsurlar Türkiye gibi kültürel değerleri birbirinden farklı düzlemlerde bir dış politika aracı olarak kullanmayı amaçlayan ülkeler için son derece önemli bir diplomatik kapsam sunmaktadır. Bu çalışmanın uygulamadaki çıktıları açısından düşünüldüğünde, kültürel diplomasinin yumuşak güce göre hangi kapsamda nasıl konumlandırılacağı son derece önemli bir noktadır.

Sonuç itibarıyla, bu çalışmadan hareketle, küreselleşmenin kültür, diplomasi ve etki kavramları üzerinden sunduğu eleştirel ve çoğulcu bir perspektifin Türk dış politikası bağlamında geliştirilmesinin gerekliliği vurgulanması gereken diğer bir noktadır. Bu doğrultuda, nicel ve nitel yönden geliştirilecek kavramsal çalışmalar Türkiye'nin 2000'li yılların başından beri farklı bölgelerde sergilediği « kamu diplomasisi » vizyonuna da ciddi bir katkı sağlayabilecektir.

Kaynakça

- Arsenault, A. 2009. Public Diplomacy 2.0. Philip Seib (dir.) *Toward a New Public Diplomacy Redirecting U.S. Foreign Policy*, New York: Palgrave Macmillan, 135-153.
- Baldwin, D. A. 2016. *Power and International Relations. A Conceptual Approach*, New Jersey: Princeton University Press.
- Berridge, G. R. 2010. *Diplomacy theory and practice*, 4th Edition, New York: Palgrave Macmillan.
- Berridge, G. R.; Lloyd, L. 2012. *The Palgrave Macmillan Dictionnay of Diplomacy*, New York : Palgrave Macmillan.
- Cull, N. J. 2013. “Foreword” in Mai’a K. Davis Cross et Jan Melissen (ed.), *European Public Diplomacy Soft Power at Work*, New York: Palgrave Macmillan, vii-xiii.
- Cummings, M. C. 2003. *Cultural Diplomacy and the United States Government: A Survey*, Washington: Center for Arts and Culture.
- Freeman, C. W. 2000. *Arts of Power Statecraft and Diplomacy*, Washington, D.C. : United States Institute of Peace Press.
- Holsti, K. J. 1995. *International Politics a Framework for Analysis*, New Jersey: Prentice-Hall, Inc.
- Keohane, R. ; Nye, J. S. 2002. “Governance in a Globalizing World” in Robert O. Keohane, *Power and Governance in a Partially Globalized World*, New York: Routledge, 193-218.
- Keohane, R. O. ; Nye, J. S. 1998. “Power and Interdependence in the Information Age”, *Foreign Affairs*, Vol. 77, No. 5 (Sep.-Oct.), 81-94.
- Kessler, M.-C. 1999. *La politique étrangère de la France. Acteurs et Processus*, Paris: Presses de Sciences Po.
- Kessler, M.-C. 2018. “La diplomatie culturelle” in Thierry Balzacq; Frédéric Charillon; Frédéric Ramel, (ed.), *Manuel de diplomatie*, Paris: Presses de la Fondation nationale des sciences politiques, 263-274.
- Kostid, D. S. 2012. “Cultural Diplomacy and the Protection of Cultural Heritage in Practice : the Fortresses on the Danube” in Tuğçe Ersoy Öztürk (ed.) *Cultural Diplomacy. Creating the culture of co-existence in the Balkans*, İstanbul: TASAM, 41-52.
- Laidi, Z. (ed.) 1993. *L’Ordre mondial relâché sens et puissance après la Guerre Froide*. Paris: Presses de la Fondation Nationale des Sciences Politiques.
- Lane, P. 2013. *French scientific and cultural Diplomacy*. Liverpool: Liverpool University Press.
- Little, R. 1997. “The growing relevance of pluralism ?” in Steve Smith, Ken Booth, Marysia Zalewski (dir.), *International theory: positivism & beyond*, New York: Cambridge University Press, 66-86.
- Lombard, A. 2003. *Politique culturelle internationale. Le modèle français face à la*

mondialisation, Internationale de l'Imaginaire Nouvelle Série - No. 16, Paris: Babel Maison des Cultures du Monde.

- McConnell F., Moreau, T., Dittmer, J. 2012. "Mimicking state diplomacy: the legitimizing strategies of unofficial diplomacies", *Geoforum*, 43, 804-814.
- Melissen, J. 2007. *The new public diplomacy soft power in International Relations*. New York: Palgrave Macmillan.
- Nye, J. S. 1994. "Peering into the Future", *Foreign Affairs*, Vol. 73, No. 4 (Jul.-Aug.), 82-93.
- Nye, J. S. 2002. *The paradox of American power: why the world's only superpower can't go it alone*. New York: Oxford University Press.
- Nye, J. S., 2003, "U.S. Power and Strategy after Iraq", *Foreign Affairs*, Vol. 82, No. 4 (Jul.-Aug.), 60-73.
- Nye, J. S. 2004. *Soft Power: the means to success in world politics*. New York: Public Affairs.
- Nye, J. S. 2005. *Power in the global information age from realism to globalization*. London: Routledge.
- Nye, J. S. 2006. "Soft Power and European-American Affairs" in Thomas L. Ilgen (ed.), *Hard power, soft power and the future of transatlantic relations*, Burlington: Ashgate, 25-35.
- Nye, J. 2008. "Public diplomacy and soft power", *The Annals of the Academy of Political and Social Science* (616), 94-109.
- Nye, J. S. 2009. "Get Smart: Combining Hard and Soft Power", *Foreign Affairs*, Vol. 88, No. 4 (July/August), 160-163.
- Nye, J. S. 2010. "The Future of American Power: Dominance and Decline in Perspective", *Foreign Affairs*, Vol. 89, No. 6, The World Ahead (November/December), 2-12.
- Nye, J. S. 2011. "Power and Foreign Policy", *Journal of Political Power*, Vol. 4, No.1, April, 9-24.
- Nye, J. S. ; Welch, D. A. 2011. *Understanding Global Conflict and Cooperation. An introduction to theory and history*, Boston: Pearson.
- Nye, J. S. 2012. "The Twenty-First Century Will Not Be a 'Post-American' World", *International Studies Quarterly*, Vol. 56, 215-217.
- Nye, J. S. 2013. *L'Equilibre des puissances au XXIe Siècle*. Géoéconomie, II (65), 19-29.
- Nowotny, T. 2011. *Diplomacy and Global Governance: the Diplomatic Service in An Age of Worldwide Interdependence*, New Jersey: Transaction.
- Pahlavi, P. 2013. "La diplomatie publique" in Thierry Balzacq et Frédéric Ramel (ed.), *Traité de relations internationales*, Paris: Presses de Sciences Po, 553-606.
- Pamment, J. 2012. *New public diplomacy in the 21st century a comparative study of policy and practice*. New York: Routledge.
- Raymond, de J.-F. 2000. *L'action culturelle extérieure de la France*, Paris: La Documentation française.

- Serodes, F. 2007. “Le nouveau rôle diplomatique informel des institutions culturelles” in Jean-Michel Tobelem, *L'Arme de la Culture les Stratégies de la diplomatie culturelle non gouvernementale*, Paris: L'Harmattan, 195-216.
- Sur, S. 2009. *Relations Internationales*, Paris: Éditions Montchrestien – Lextenso Éditions.
- Tuncer, F. F. 2020. “Uluslararası İlişkiler Dijital Dönüşümü: Twitter Diplomasisi” in İsmail Erkan Çelik (ed.), *Dijital Dönüşüm, Ekonomik ve Toplumsal Boyutlarıyla*, Ankara: Gazi Kitabevi, 195-207.